

TO IN ONO.

Slomškova petdesetletnica. Dne 24. septembra t. l. smo praznovali petdesetletnico po smrti velikega škofa lavantinskega, Antona Martina Slomška. Njegovo delo na cerkvenem in narodno-izobraževalnem polju se sveti še danes v polnem sijaju. Njemu se imamo zahvaliti za lep del naše ljudske in mladinske literature, in zlasti Spodnji Štajer vidi v njem še danes svojega velikega buditelja. Petdesetletnica se je praznovala s tem, da so se vršila slavnostna predavanja za mladino. Na Kranjskem je dala šolska oblast prost dan za to proslavo.

Odkritje spomenika knezoškofu Zlatoustemu Pogačarju. 28. avgusta se je odkril ob triindevetdesetletnici posvečevanja brezniške cerkve lep spomenik tamošnjemu rojaku knezoškofu Pogačarju, ki je umrl leta 1884. in je pokopan v ljubljanski stolnici. Spomenik je iz kararskega marmorja, doprsni relief v naravni velikosti v bogato okrašenem okviru renesančnega sloga. Vzidan je v prvo desno kapelo sv. Avgušтина. Dasi je imela slovesnost intimni značaj za pokojnikove rojake Brezničane, se je zbralo vendar mnogo odličnjakov, čestilcev pokojnega, veleizobraženega, z visokimi redovi odlikovanega vladike, da proslave ta dan. Odlika vsega slavlja je bil zgodovinski govor monsignora Tomo Zupana, ki je, razen vrlin in delovanja pokojnega velikega Brezničana, razvil zgodovinsko sliko vseh pokojnih brezniških rojakov, ki so študirali in delovali na kulturnem polju. Njih število je izredno visoko — 130 mož je dala Breznica tekom enega stoletja. Izmed vseh se bleste imena: Prešeren, Čop, Janša, Knafelj — znana vsakemu Slovincu. Spomenik je delo podobarja Pavlina iz Radovljice. Izklesan je z veliko ljubeznijo in skoro preminuciozno natančnostjo.

— s —

Nagrobnik pesniku Ant. Medvedu. Na kamniškem pokopališču počiva prezgodaj umrli pesnik Medved. Ob njegovem grobu ni spomenika. Zato se je osnoval odbor, da začne zbirati za njegov nagrobnik. Načrt je že napravil kipar profesor Peruzzi. Kar se da sklepati po fotografiji osnutka, bo to zares krasen in originalen nagrobnik.

Peter Pavel pl. Radics. Umrl je ta mesec kranjski zgodovinar Peter Pavel pl. Radics. Bil je Kranjec stare korenine, sicer Nемеc po rodu, ki pa ima zasluge tudi za slovensko domačo zgodovino. Pisal je tudi za slovenske liste nemško in dal članke prevesti na slovenski jezik. Marljivo je zbiral drobtine po arhivih in knjižnicah.

Porodil se je pl. Radics v Postojni dne 26. septembra 1836; pogreb je imel torej ravno na svoj 76letni rojstni dan. Po svojih vseučiliških študijah je učil na ljubljanski gimnaziji kot suplent v letih 1859 do 1862 ter je zapustil koncem prvega polletja 1862 gimnazijsko kariero. Potem se je posvetil pisateljevanju in preiskavanju zgodovinskih virov, tičočih se naše ožje domovine. Iz njegovega peresa je poteklo nešteto zgodovinskih člankov, spisov in razprav. Pomenljivejše so bile na primer: Herbert VIII. Turjaški, 1862; Über drei alte Stammbücher, 1862; Geschichte Krains, 1862; Die Frauen in der Sage

und Geschichte Krains, 1862; Archäol. Karte von Krain, 1864; Die Gegenäfte Albert und Peter von Sittich, 1866; Valvasor, 1866; Die Freiherrn von Grimschitz, 1871; Anast. Grün und seine Heimat, 1876; Frau Musica in Krain, 1877; Verschollenes und Vergilbtes aus Grüns Leben, 1878; Maria Theresia und das Land Krain, 1881; Unterkrainer Bahnen, 1893; Zur Siegffeier der Schlacht bei Sissek, 1893; Die Fürsten zu Windischgrätz, 1894; J. W. Freiherr von Valvasor, 1896; Der Adel Krains, 1897; Christoph von Rauber, 1900; Alte Häuser in Laibach, 1908; J. W. Freiherr von Valvasor, 1910; Die Entwicklung des deutschen Bühnenwesens in Laibach, 1912 in poleg teh še nebroj člankov v nemškem in slovenskem jeziku v raznih periodičnih publikacijah.

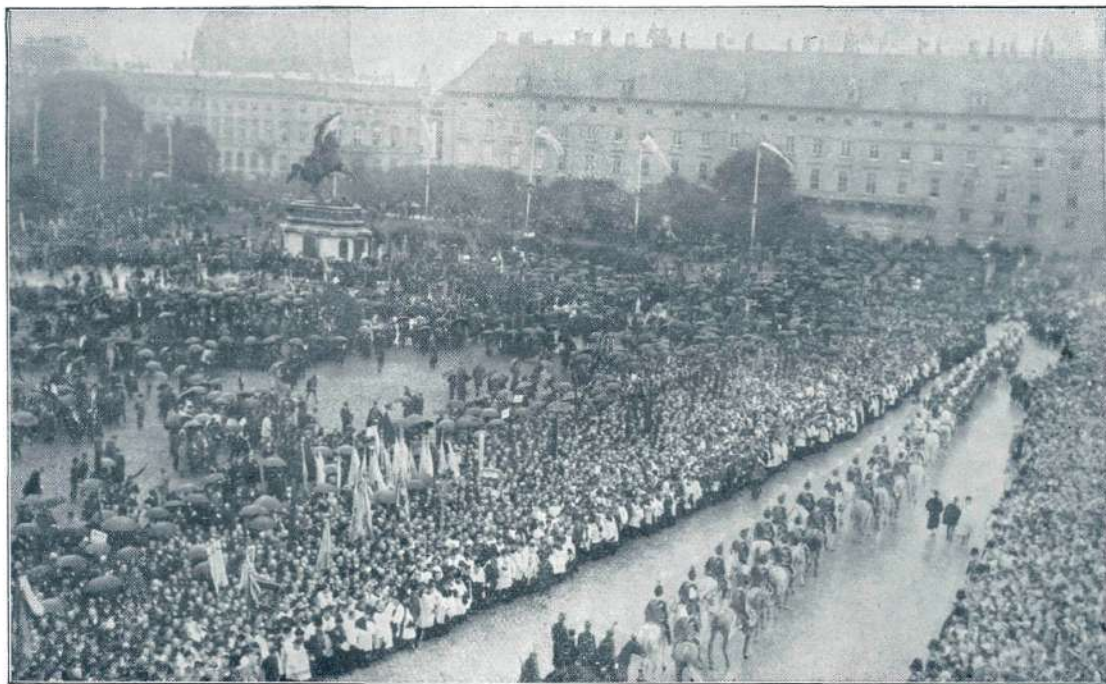
Za „Slovensko Matico“ je spisal prvo zgodovino našega domačega slikarstva in tudi našemu listu je prispeval. Naj v miru počiva blaga duša!

Posmrtnе sodbe o Antonu Aškercu. Po Aškerčevi smrti se pojavlja nebroj kritičnih glasov, ki izkušajo fiksirati njegov pomen in veljavo v slovenski literaturi. Stališče „Dom in Sveta“ je znano. „Dom in Svet“, predvsem dr. E. L., je bil za Mahničem prvi, ki je takrat, ko je Aškerc krenil s pota resnične poezije na stranpot tendenčnega proslavljalca protikrščanstva, opozoril javnost, da se je pesnik podal v nevarnost, da njegova poetična žila v konfesionalni in politični strasti usahne. To se je tudi res zgodilo. Za „Dom in Svetom“ sta se oglasila Cankar in Župančič, ki sta Aškerca celo preostro obsodila, to pa zato, ker je oviral razvoj moderne pesništva, kolikor je pač mogel, sam pa ni po svoji začetni dobi nič literarno-vrednega več produciral razen nekaj drobcev. Med drugimi, ki so nastopili proti neizmernemu hvalisanju Aškerca, je omeniti: dr. A. Mahnič, dr. J. Tomiška in dr. Gojmira Kreka. V tistem delu naše javnosti, ki se je vživela v duha svobodomiselstva, te kritike dolgo niso našle odmeva, ker so Aškerca v svoje svrhe izrabljali in se je on tudi izrabljati dal. Po njegovi smrti se je pa celo javno mnenje kmalu izpreobrnilo. Najbolj pravično je ocenil rajnega pesnika dr. A. U. v „Času“, št. 4, l. 1912. „Anton Aškerc je bil nadarjen pesnik. Plastična tvornost, realističen duh, krepak jezik, klenci (le čisto pretrdi in raztrgani) verzi, to so vrline, ki so ga usposabljele zlasti za epično poezijo. Spel je sicer tudi dokaj liričnih pesmi, a v teh ni nič značilnega. A tudi večjih epičnih snovi ni mogel obvladati; nedostajalo mu je velike koncepcije. Z zdravim čutom ga je menda Levec že izpočetka navrnil na polje balad in romanc, in kot tak, kot pesnik balad in romanc bo Aškerc tudi živel v zgodovini slovenske književnosti.“ Pozneje se pri Aškercu pozna „vedno večja dekadencia“. Sem spadajo zlasti: „Zlatorog“, „Primož Trubar“, „Junaki“, „Zadnji Celjan“, ki je „po splošni sodbi le še dolgočasna verzifikacija“. Aškerčeva poezija je „sicer bogata motivov“, kar kaže neko splošno, seveda silno enostransko naobrazbo. Proti koncu je Aškerčeva

poezija čisto usehnila, in sicer stopnjema, čimbolj je zabredel v ateizem. Padel je tako globoko, da je začel pesniti naravnost „pamflete“. K temu dodajemo mi samo to, da so nekatere izmed njegovih protikrščanskih pesmi, predvsem „Jaz“, v kolikor se tiče forme, načina izražanja protikrščanskih misli, poetično dovršene; primerjali bi jih v zgolj poetičnem oziru Carduccijevemu „Himnu na Satana“, po veliki večini pa so malovredno verzificiranje, naravnost ničvredne. — Izmed kritikov krščanstvu nasprotne struje omenjamo dr. Prijatelja in N. Glonarja v „Védi“, št. 4. l. 1912. Dr. Prijatelj pojmuje Aškercu kot najodličnejšega zastopnika slovenskega realizma. To je bilo po mnenju tega kritika tudi (ne izključni) vzrok Aškerčevega padca, ker je prišel realizem med nas prepozno, ko je že nastopal modernizem. Aškerčeve

živel in produciral je naprej, slep za ves naš napredek, ki smo ga od one dobe doživeli, pa je hotel biti (in bi naj bil) glasnik in vodnik generacije, za katero je ostal tako daleč vzadi, da jo je njegovo kričanje komaj še dosegalo in da se je le tu in tam kak zapozneli in počasni hodec ozrl po njem. Aškerc je vzrastel v času, ko se je na Slovenskem utrdila in razživela napredna misel; pozneje ni opazil, da imamo vedno več resnih ljudi, ki iščejo odgovora na zadnja vprašanja „odkod, kako, kam?“, ampak je šel in nastavlil pozauno naše kričave in omejene „Svobodne misli.“ — Lahko rečemo, da se slovenska kritika o Aškercu strinja. Kritika od katoliške strani je bila izpočetka osamljena, danes se je uveljavila. —

XXIII. mednarodni evharistični kongres na Dunaju. Mednarodni evharistični kongresi, pri katerih se

EVHARISTIČNI IZPREVOD: CESARSKI KOMORNIKI IN
TAJNI SVETNIKI JAHAJO PRED NAJSVETEJŠIM.

vrline vidi dr. Prijatelj bistveno tam, kjer tudi A. U. Aškerc jame pešati, ko „stopi na forum dnevnih bojev“. Kaže se pri njem „vsakdanjost“, „banalnost“, zmanjka mu „širokega, svetlega pogleda na človeško prirodu“, „agiliral je in haranguiral“, propadel. — Najostrejša, v marsičem celo nepravilna je kritika Glonarjeva. „Ko se je Aškerc poslovil od nas, so se vsi oddahnili“, to je gotovo prerobato in ne velja za Aškercu, pesnika balad in romanc, marveč le za Aškercu v zadnji dobi. Treba pa je pomisliti, da Glonar sploh vse pretemno gleda in mu ni prav nič prav. Preko dobrih strani Aškerčeve poezije gre Glonar prehitro na dnevni red. Seveda pa drži vse, kar je Glonar napisal o Aškercu, pesnikovalcu „Svobodne misli“. Izborno je Glonar zadel najgloblji vzrok Aškerčeve dekadence. „Aškerc je ostal vedno pri onih geslih, ki so bila ob času njegovega nastopa efektna.

zbirajo katoličani vseh narodnosti k počaščenju presvetega Rešnjega Telesa, so se iz majhnih začetkov razvili v velike manifestacije verske misli, ki ne morejo ostati brez globokega vtiska na javno mnenje. Ali si je mogoče misliti kaj veličastnejšega, kakor če pridejo iz vseh delov sveta ljudje najrazličnejših jezikov in narodnosti in se združijo kot bratje pri isti liturgiji, časteč ista svetotajstva in izpodbujajoč se med seboj k vztrajnosti v isti veri rešenja in ljubezni? Čudovita edinost katoliške Cerkve se nikjer tako veličastno ne pokaže, kakor pri mednarodnih evharističnih zborovanjih. Drugi moment, ki povzdiguje evharistične shode nad vse druge prireditve, je univerzalnost predmetov, ki se na njih obravnavajo. Vsa važna kulturna vprašanja se obravnavajo v luči božanske vere z najvišjih vidikov. In slednjič vpliva tudi zunanji sijaj, ki se razvije ob liturgični slovesnosti.